

Γνωρίσματα Ελληνοκυπρίων

του Παναγιώτη Κ. Περισάνη

Στις 12 Ιουνίου ο γνωστός Ελλαδίτης αρθρογράφος της αθηναϊκής Καθημερινής Στέφανος Κασσιμάτης έγραψε σε άρθρο του τα εξής για τους Ελληνοκύπριους: «Οι Κύπριοι, με τον τρόπο που χειρίστηκαν την οικονομική κρίση, απέδειξαν περίτρανα ότι βρίσκονται πιο κοντά στην Ευρώπη από τους Ελλαδίτες», εννοώντας μ' αυτό, υποδέτω, ότι ενήργησαν με βάση τα δεδομένα και τη λογική και όχι με το συναίσθημα. Αυτή δεν είναι η πρώτη φορά που Ελλαδίτες δημοσιογράφοι αλλά και πολιτικοί αναφέρθηκαν σε διαφορές συμπεριφοράς των Ελληνοκυπρίων από τους Ελλαδίτες. Πριν μερικά χρόνια, για παράδειγμα, ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κωνσταντίνος Μητσοτάκης χαρακτήρισε τους Ελληνοκυπρίους προσεκτικότερους και συστηματικότερους από τους Ελλαδίτες στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων.

Με το άρθρο αυτό θέλω να αναφέρω ότι διαφορές συμπεριφοράς και τρόπων σκέψης μεταξύ πολιτών της μητρόπολης και κατοίκων άλλων περιοχών της ίδιας χώρας έχουν παρατηρηθεί σε πολλές χώρες και έχουν ήδη τύχει επιστημονικής μελέτης και εξήγησης από σύγχρονους κοινωνικούς και πολιτικούς επιστήμονες. Η εξήγηση που προτείνουν οι περισσότεροι είναι μια συγκεκριμένη θεωρητική κατασκευή, το *habitus* (=διαθέσεις, στάσεις, νόρμες, τρόποι σκέψης, τρόποι αντιμετώπισης των πραγμάτων, τρόποι συμπεριφοράς), του Γάλλου κοινωνιολόγου Pierre Bourdieu.

Το *habitus*, σύμφωνα με τον πρόεδρο του Ινστιτούτου Πολιτικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Michigan Ronald Grigor Suny, είναι το τέταρτο συστατικό στοιχείο της πολιτιστικής ταυτότητας ενός έθνους. Τα πρώτα τρία είναι ο χώρος, ο χρόνος και η κουλτούρα.

Ο χώρος είναι η εδαφική έκταση από τη μια άκρη των συνόρων στην άλλη, το εθνικό έδαφος, η πατρίδα, το ιερό πατρικό χώμα που θέλουμε όλοι μας να προσκυνήσουμε όταν γυρίσουμε από το εξωτερικό και να μας σκεπάσει όταν πεθάνουμε.

Ο χρόνος είναι το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του έθνους. Το παρελθόν πάει πίσω όχι μόνο στα ιστορικά αλλά και στα μυθικά χρόνια (αυτό κάνει, για παράδειγμα, ο ρήτορας Ισοκράτης στον Πανηγυρικό του, σε μια προσπάθεια να καλύψει ολόκληρη την ιστορία των Αθηναίων και να καλλιεργήσει την περηφάνια τους). Οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι από τις τρεις διαστάσεις του χρόνου η πιο σημαντική για τη δημιουργία της εθνικής συνείδησης είναι εκείνη του παρελθόντος, γιατί βοηθά τους πολίτες να μάθουν τις ρίζες τους. Αυτό, θα μπορούσε να πει κανείς, ισχύει ιδιαίτερα για τους Έλληνες, όπως καταδεικνύει η μεγάλη έμφαση που δίνουν στο μάθημα της ελληνικής ιστορίας και μάλιστα της αρχαίας Ελλάδας. Το ίδιο δείχνει και η μεγάλη προσπάθεια που έκανε στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα ο καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθη-

νών Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος, να καταρρίψει με την έκδοση της Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους τη θεωρία του Φαλμεράϋερ και να αποδείξει την αδιάσπαστη ιστορική συνέχεια στη ζωή του ελληνισμού μέσα στους αιώνες.

Η κουλτούρα είναι ο πολιτισμός, τα δημιουργήματα της ποίησης, των εικαστικών τεχνών, της μουσικής, του χορού, καθώς και κάθε πολιτιστική εκδήλωση του λαού. Από την κουλτούρα και την ιστορία του έθνους αντλούνται τα σύμβολα που συνδέτουν την εθνική φυσιογνωμία, αυτό που ο Έλληνας καθηγητής Γ.Σ. Πρεβελάκης ονομάζει Εικονογραφία, όλες δηλαδή οι απεικονίσεις που ξεχωρίζουν το ένα έθνος από το άλλο (στην περίπτωση του ελληνικού έθνους η ελληνική σημαία, η Ακρόπολη, το Μεσολόγγι, ο Όμηρος, ο Διγενής, η Πίνδος, η Αφροδίτη της Μήλου κ.ά.).

Το *habitus* δεν αποτελεί, σύμφωνα με τον Bourdieu, κάτι εγγενές ή μόνιμο, δεν συνίσταται δηλαδή από βασικά εθνικά χαρακτηριστικά αλλά, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, από διαθέσεις και στάσεις που καλλιεργήθηκαν με την πάροδο του χρόνου λόγω ειδικών συνθηκών που έζησαν τα μέλη ενός έθνους σε μια ή περισσότερες χρονικές περιόδους και σε μια ή περισσότερες περιοχές του εθνικού εδάφους. Σχετικό μ' αυτό είναι αυτό που αναφέρει η φιλόλογος και συγγραφέας Ανδρεανή Ηλιοφώτου σε άρθρο της στην Αλήθεια στις 2 Ιουνίου. Υποστηρίζει ότι για να μπορέσουν να επιβιώσουν οι Ελληνοκύπριοι στα δύσκολα χρόνια των επανειλημμένων κατακτήσεων του νησιού από ξένους κατακτητές, ανέπτυξαν τρεις βασικούς τρόπους συμπεριφοράς: τον συντηρητισμό, την υπομονή και την υποταγή. Αυτά τα τρία χαρακτηριστικά μπορούμε να πούμε ότι αποτελούσαν βασικά στοιχεία του *habitus* των Ελληνοκυπρίων για πολλούς αιώνες και με βάση αυτά αντιμετώπισαν τα προβλήματά τους μπορούμε να πούμε με επιτυχία, αφού μπόρεσαν να διατηρήσουν τη γλώσσα, την πίστη και την εθνική συνείδησή τους μέχρι σήμερα. Στο ίδιο άρθρο η κ. Ηλιοφώτου υποστηρίζει ότι στη σύγχρονη εποχή οι Ελληνοκύπριοι εγκατέλειψαν αυτές τις στάσεις και τρόπους συμπεριφοράς με αποτέλεσμα να βρεθούν στην απελπιστική θέση στην οποία βρίσκονται σήμερα.

Αν αυτά που έγραψαν οι Στέφανος Κασιμάτης και η Ανδρεανή Ηλιοφώτου ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, αν δηλαδή αυτά που ανέφεραν αποδίδουν πραγματικά το *habitus* των Ελληνοκυπρίων, τότε θα πρέπει να τα δούμε από πιο κοντά για να δούμε τι σημαίνουν. Τί σημαίνει η αποδοχή του Μνημονίου και η απόφαση για συνεργασία με τους δανειστές μας ώστε να τελειώσει αυτό το κακό όσο το δυνατό νωρίτερα; Ασφαλώς απόφαση με βάση τη λογική και όχι το συναίσθημα. Τι σημαίνει η πολιτική του συντηρητισμού, της υπομονής και της υποταγής στα πέτρινα χρόνια της δουλείας και της απέραντης αουδοσίας των τυράννων; Ασφαλώς μια στάση συνετή και λογική. Και τι σημαίνουν πολλές από τις ενέργειές μας μετά την ανεξαρτησία (γεγονότα του 1963, πραξικόπημα, χρηματιστήριο, διαφθορά στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα); Ασφαλώς μια συμπεριφορά ανθρώπων που ξαφνικά πήραν αέρα τα μυαλά τους, ανόητων, παράλογων και μεδυσμένων από παντός είδους πάθη.

Είναι φανερό ότι τα στοιχεία του habitus που συνέβαλαν στη σωτήρια συμπεριφορά του λαού μας για αιώνες έχουν εξασθενήσει πολύ, όχι όμως εντελώς, όπως τουλάχιστο δείχνουν μερικές συλλογικές αποφάσεις όπως εκείνη της αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης. Η ελπίδα είναι πως οι πρόσφατες συμφορές και ο επικρεμάμενος κίνδυνος πλήρους τουρκοποίησης του νησιού μας θα ενισχύσουν όσα ακόμα στοιχεία του παλιού habitus εξακολουθούν να υπάρχουν ή πώς θα δημιουργηθούν άλλα που θα είναι πιο συμβατά με το πνεύμα της εποχής μας αλλά θα είναι εξίσου σωτήρια με τα παλιά.

20 Ιουνίου, μέρα προσφύγων

Χύθηκε πολύ μελάνι
για να με πείσουν
πως δεν είμαι πρόσφυγας.
Το κρεβατάκι του παιδιού στο χέρι
το παιδί και τους ανθρώπους μου.
Σαν ήρδα δω κατάλαβα
τι είναι φτώχεια.
Ο φτωχός δεν μπορεί να επιδυμεί.
Η γιαγιά κι η εγγονή
τραγουδούσαν τον εθνικό ύμνο.
Εφτά πρόσωπα σ' ένα διάρι.
Όταν έχτισα με ρωτούσαν:
Γιατί έχτισες μεγάλο σπίτι;
Όταν ήταν μικρό, γιατί δεν με ρωτούσατε;
Πόσοι δούλεψαν τρεις δουλειές για να
επιβιώσουν;
Γιατί η πολιτεία δεν τους βράβευσε;
Γιατί τους κυνήγησε;
Έπρεπε να στεγάσεις, να προστατέψεις,
Να μην τους λείψει τίποτε.
Το πρώτο σακάκι μου δωρεά ενός σουηδού.
Η πρώτη φορεσιά δώδεκα λίρες.
Η πρώτη νύχτα σ' ένα κέντρο δίπλα στα μήλα.
Ύστερα, μεγάλωσε ο Θεός και μας σκέπασε.
Παραμένουμε πρόσφυγες
εις την αυτήν θέσιν.
Μην το ξεχνάτε.

Στέλιος Παπαντωνίου